

CÁC YẾU TỐ ĐẢM BẢO THỰC HIỆN CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC THƯ VIỆN - THÔNG TIN HỌC CÓ HIỆU QUẢ

NCS. Vũ Dương Thúy Nga

Phó Vụ trưởng Vụ Thư viện

Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch

Trong những năm gần đây, với sự áp dụng các thành tựu khoa học kỹ thuật và đặc biệt là ứng dụng công nghệ thông tin, hoạt động của các thư viện và cơ quan thông tin đã có sự thay đổi đáng kể. Từ chỗ trước đây, các thư viện tập trung vào việc xây dựng, phát triển bộ sưu tập vật lý bao gồm các loại sách và các dạng tài liệu khác trong tòa nhà thư viện, được vận hành bởi những người được đào tạo để chọn lọc, bổ sung, tổ chức, truy xuất và luân chuyển những tài liệu đó. Ngày nay, khi nói tới thư viện, người ta không chỉ không chỉ đơn thuần nghĩ tới những bộ sưu tập và các tòa nhà thư viện vật lý mà còn hướng tới cả thế giới ảo của Internet. Trước thực tế ấy, các cơ sở đào tạo nghề thư viện - thông tin đã không ngừng đổi mới chương trình đào tạo để đáp ứng được các yêu cầu đặt ra của thực tế.

Để cung cấp nguồn nhân lực thư viện - thông tin cho đất nước, công tác đào tạo nghề thư viện thông tin đã thực sự được quan tâm ở Việt Nam. Nhiều cơ sở đào tạo nghề thư viện - thông tin đã được thiết lập và có bề dày hoạt động, tiêu biểu như: Khoa Thư viện - Thông tin Trường Đại học Văn hoá Hà Nội, Khoa Thông tin - Thư viện Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn thuộc Đại học Quốc gia Hà Nội, Khoa Thư viện - Thông tin học Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn thuộc Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh, Khoa Thư viện - Thông tin Trường Đại học Văn hoá Thành phố Hồ Chí Minh... Bên cạnh các cơ sở đào tạo lớn này, cũng đã xuất hiện nhiều cơ sở đào tạo khác, như khối các trường văn hoá nghệ thuật, các trường sư phạm tại các tỉnh thành trong cả nước và kể cả các trường dân lập như: Khoa Thông tin học và quản trị thông tin thuộc Trường Đại học Đông Đô. Một số ngành cũng thiết lập cơ sở đào tạo thư viện riêng, như trong quân đội, Trường Văn hoá Nghệ thuật Quân đội cũng tiến hành đào tạo cán bộ thư viện cho toàn quân... Tính đến năm học 2008-2009, có 54 trường tham gia đào tạo nguồn nhân lực thông tin thư viện từ bậc cao đẳng trở lên. Trong đó 09 cơ sở đào tạo cán bộ thư viện ở trình độ

đại học, 03 cơ sở đào tạo ở trình độ thạc sỹ. Hiện nay chỉ có duy nhất Trường Đại học Văn hóa Hà Nội đào tạo cả bốn bậc từ cao đẳng, đại học, thạc sỹ đến tiến sỹ (Bùi Loan Thùy, 2009). Mỗi trường, tùy theo điều kiện và hoàn cảnh của mình đã đầu tư xây dựng các chương trình đào tạo với tiêu chí: hiện đại, cập nhật và coi đó như là một yếu tố quan trọng hàng đầu để đảm bảo chất lượng đào tạo.

Là một cơ sở đào tạo có truyền thống và uy tín, Khoa Thư viện - Thông tin Trường Đại học Văn hoá Hà Nội đã nhiều lần thực hiện đổi mới chương trình. Năm 2010, thực hiện chủ trương đổi mới toàn diện chương trình đào tạo trong toàn Trường, Khoa Thư viện - Thông tin đã xây dựng bộ khung chương trình mới đối với các trình độ khác nhau: đại học, cao đẳng, liên thông từ cao đẳng lên đại học. Chương trình đào tạo cho hai ngành học đã được thiết kế: Thư viện học và Thông tin học trên cơ sở xem xét các yêu cầu đặt ra của thực tiễn nghề nghiệp, kế thừa truyền thống và tiếp thu kinh nghiệm từ các chương trình đào tạo khoa học thư viện - thông tin của các nước tiên tiến trên thế giới. Chương trình mới đã đảm bảo tính cập nhật những kiến thức mới, cơ bản hiện đại; Tăng tính thực tiễn của nội dung các môn học chuyên ngành, chú trọng rèn luyện kỹ năng; Cấu trúc chương trình thể hiện được tư tưởng của Luật Giáo dục về phương pháp giáo dục đại học, coi trọng tự học tập, tự nghiên cứu, phát huy năng lực thực hành phát triển tư duy sáng tạo trong học tập, tiếp thu tri thức và nghiên cứu khoa học. Năm học 2011-2012, năm học kỷ niệm 50 năm ngày thành lập Khoa cũng là năm học đầu tiên Khoa thực hiện đào tạo theo hai ngành: Thư viện học và Thông tin học.

Đổi mới chương trình, thực hiện đào tạo thêm chuyên ngành mới là một dấu hiệu đáng mừng. Tuy nhiên, để thực hiện được các chương trình này, có nhiều vấn đề đặt ra. Đổi mới chương trình chỉ mới là điều kiện cần chứ chưa đủ để nâng cao và đảm bảo chất lượng đào tạo của một nhà trường. Trong phạm vi bài viết này, chúng tôi xin nêu ra một số yếu tố đảm bảo thực hiện chương trình giáo dục thư viện – thông tin học có hiệu quả, bao gồm: Đội ngũ cán bộ giảng viên, hệ thống giáo trình, tài liệu tham khảo, cơ sở vật chất và người học.

Yếu tố đầu tiên quan trọng nhất và quyết định nhất về chất lượng đào tạo chính là chất lượng đội ngũ các nhà giáo, những người trực tiếp tham gia vào công tác giảng dạy, đào tạo các cán bộ thông tin thư viện trong tương lai. Đội ngũ cán bộ giảng viên bao gồm: giảng viên cơ hữu và giảng viên thỉnh giảng.

Theo **Tiêu chuẩn chương trình giáo dục nghề thư viện/thông tin chuyên nghiệp** của Liên đoàn các hiệp hội thư viện quốc tế (IFLA), đội ngũ giảng viên phải có đủ khả năng hoàn thành các mục tiêu của chương trình. Chất lượng mỗi giảng viên làm việc toàn thời gian phải bao gồm năng lực nghiên cứu trong các lĩnh vực được phân công giảng dạy, thành thạo về công nghệ, hiệu quả giảng dạy, thành tích học thuật được duy trì liên tục, và sự tham gia tích cực vào các hiệp hội nghề nghiệp phù hợp. Đối với giáo viên của chương trình ở bậc giáo dục chuyên nghiệp, một thành tích học thuật liên tục là điều nên có so với các giáo viên đại học thuộc các ngành khác.

Đội ngũ giảng viên thỉnh giảng: Giảng viên thỉnh giảng phải có năng lực phù hợp và phải ngang bằng cũng như bổ sung cho năng lực giảng dạy của đội ngũ giảng viên cơ hữu. Các dữ liệu của giảng viên thỉnh giảng cũng được kết hợp với chương trình như một tổng thể.

Đội ngũ nhân viên phục vụ: Đội ngũ cán bộ nhân viên (văn phòng, thư ký, kỹ thuật) phải có năng lực tương đương với những người làm việc trong các đơn vị tương đương. Số lượng và loại hình cán bộ nhân viên phải thích đáng để có thể hỗ trợ cho đội ngũ giảng viên trong việc thực hiện chức trách của họ.

Nếu chiếu theo những yêu cầu đặt ra của IFLA đã nêu trên, đội ngũ giảng viên và những người phục vụ giảng dạy của chúng ta hiện nay còn chưa đủ về số lượng và đáp ứng đầy đủ về trình độ để thực thi chương trình giảng dạy, có khả năng đi trước đón đầu sự phát triển của ngành nghề trong thực tiễn. Nguyên nhân sâu xa của tình trạng này là do các cán bộ làm công tác giáo dục chưa có điều kiện được đào tạo lại và đào tạo thường xuyên để cập nhật kiến thức mới. Việc nâng cao trình độ chuyên môn cũng như các kiến thức chung khác chủ yếu vào sự nỗ lực của từng cá nhân. Mặt khác, số lượng giảng viên cơ hữu của Khoa hiện nay còn quá hạn chế, nhiều người phải kiêm nhiệm nhiều môn khiến cho thời gian phải lên lớp nhiều khi là quá tải.

Yếu tố thứ hai đảm bảo thực hiện chương trình là xây dựng được một hệ thống giáo trình và tài liệu tham khảo về chuyên môn nghiệp vụ. Đây cũng là một yếu tố quan trọng và Khoa Thư viện - Thông tin đã đạt được một số thành tựu đáng khích lệ. Khoa đã nỗ lực biên soạn được gần 20 giáo trình và tài liệu tham khảo đã được xuất bản, bao gồm: *Thư viện học đại cương*, *Thông tin học đại cương*, *Thư mục học đại cương*, *Mô tả tài liệu*, *Phân loại tài liệu*, *Định chủ đề tài liệu*, *Định chủ đề và định từ khóa tài liệu*, *Toán học trong công tác thư viện và thông tin*, *Tin học trong hoạt động thông tin*

- thư viện, Xây dựng và phát triển vốn tài liệu, Tổ chức và quản lý trong công tác thông tin thư viện, Tra cứu thông tin, Tổ chức và bảo quản tài liệu, Công tác địa chỉ trong thư viện, Nhập môn khoa học thư viện, Chủ tịch Hồ Chí Minh với sách báo và thư viện... Tuy nhiên, để bắt kịp với thực tế, việc tiếp tục hoàn thiện hệ thống giáo trình và cập nhật và hoàn thiện giáo trình đã xuất bản từ nhiều năm trước cũng là một trong những vấn đề cần được quan tâm và có sự đầu tư của Nhà trường.

Yếu tố thứ ba tham góp vào việc thực thi chương trình là cơ sở vật chất phục vụ giảng dạy và học tập. Đây cũng là một yếu tố quan trọng, nó tạo nên môi trường để việc dạy và việc học đảm bảo chất lượng. Yếu tố này bao gồm: nguồn tài nguyên thư viện, công nghệ thông tin và internet và cơ sở vật chất.

Yếu tố thứ tư tham góp vào việc thực thi chương trình có hiệu quả là sự tham gia tích cực của người học: học viên, sinh viên. Theo chúng tôi, đối với người học có ba vấn đề cần quan tâm, như sau:

Hướng dẫn phương pháp học cho học viên, sinh viên: đây là một trong những yếu tố hết sức quan trọng. Học sinh dù có chăm chỉ đến mấy, nếu có phương pháp học tập đúng đắn cũng không thể đạt được kết quả như ý. Và đặc biệt là không lĩnh hội được phương pháp giảng dạy tích cực của thầy. Nếu như trước đây, chúng ta thường hay nhân mạnh và đề cao câu tục ngữ *Không thầy đố mày làm nên* thì đến nay chúng ta phải thừa nhận không có sự ủng hộ của học sinh, người thầy sẽ không thể thành công cho dù muốn cách tân đến mấy. Điều đáng lo ngại nhất là, nhìn chung sinh viên, đặc biệt là sinh viên Trường Đại học Văn hoá Hà Nội còn rất thụ động trong việc học và tiếp thu kiến thức. Các kỹ năng thông tin chưa được quan tâm một cách đúng mức.

Giúp học viên, sinh viên hình thành tâm thế học cũng là một yếu tố quan trọng. Việc học chỉ thực sự đạt kết quả khi người học có sự say mê và xác định được động cơ học tập đúng đắn. Không ít học sinh hiện nay vẫn coi học là một việc bị bắt buộc và chỉ tìm cách đối phó.

Kích thích tính tích cực của học sinh cũng sẽ là một điều kiện quan trọng đảm bảo cho sự thành công trong việc triển khai phương pháp giảng dạy tích cực của người thầy. Thiếu yếu tố này, mọi phương pháp giảng dạy tích cực của thầy sẽ trở thành vô ích. Vì thế điều quan trọng là người thầy phải có những biện pháp thực sự kích thích được tính tích cực của người học.

Để đảm bảo thực thi chương trình giáo dục mà Khoa và Trường đã dày công xây dựng nên, chúng tôi xin đưa ra một số kiến nghị sau:

****Đối với Trường Đại học Văn hóa Hà Nội***

1. Cần quan tâm hơn đến việc tăng cường các trang thiết bị phục vụ giảng dạy nói chung và các trang thiết bị, các công cụ cần thiết cho việc giảng dạy chuyên ngành Thư viện - Thông tin
2. Tiếp tục đầu tư cho việc biên soạn giáo trình và tài liệu tham khảo.
3. Chú trọng tới việc đổi mới và nâng cao hiệu quả phục vụ của Trung tâm Thông tin - Thư viện trường, tạo điều kiện cho học viên sinh viên có thể sử dụng thư viện thuận lợi. Trung tâm Thông tin - Thư viện trường phải thực sự trở thành thư viện kiểu mẫu để sinh viên của Khoa Thư viện - Thông tin cũng như các thư viện khác trong ngành có thể học tập
4. Tạo điều kiện và tăng cường việc tổ chức các hội nghị hội thảo gắn với các ngành chuyên môn.
5. Tạo điều kiện cho các cán bộ giảng dạy học tập nâng cao trình độ chuyên môn và kỹ năng sự phạm.

**** Đối với Khoa Thư viện - Thông tin***

1. Khoa cần sớm xây dựng được các định hướng chiến lược và thực sự chú trọng đến việc thực thi phương pháp giảng dạy tích cực.
2. Các cán bộ giảng dạy cần thường xuyên trau dồi kiến thức chuyên môn và thực sự đổi mới trong phương pháp giảng dạy và phương thức đánh giá kết quả học tập của sinh viên.
3. Tiếp tục kiện toàn hệ thống giáo trình và tài liệu tham khảo cho các môn chuyên ngành.
4. Áp dụng những biện pháp khích lệ sinh viên tích cực học tập và tham gia nghiên cứu khoa học.
5. Tăng cường tổ chức cho sinh viên đi tham quan các thư viện, cơ quan thông tin tiên tiến trong ngành để bồi dưỡng và hình thành trong các em lòng yêu nghề và có điều kiện tiếp cận với thực tế.